

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДА МОНТЕСОРИ ЗА СТИМУЛИРАНЕ
НА НЕСТАНДАРТНОСТТА НА УЧИТЕЛИТЕ В ДЕТСКАТА
ГРАДИНА

Златка Александрова Димитрова¹, Мелтем Хюсеин Емурла-Али²

¹Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, гр. Бургас

²Център за подкрепа и личностно развитие, гр. Бургас

APPLICATION OF THE MONTESSORI METHOD TO STIMULATE
THE NON-STANDARDITY OF TEACHERS IN KINDERGARTEN

Zlatka Aleksandrova Dimitrova¹, Meltem Husein Emurla -Ali²

University “Prof. d-r Asen Zlatarov”, Burgas ¹

Center for support and personal development, Burgas ²

* Авторите изказват благодарност към научен проект НИХ 467/2020, за финансирането на настоящата работа.

Abstract: In general, the development presents exemplary ideas for stimulating the non-standardization of teachers and a methodical model of games and exercises, tested in practice, based on the Montessori method. Hands-on, self-directed learning experiences that support the natural development and curiosity of the child, who is an active participant in their own education, are preferred. The non-standard thinking of teachers is considered as a condition for the promotion of creativity and research activity in the children they teach..

Keywords: montessori method , non-standardity of teachers, kindergarten

Възникнал преди повече от 100 години, методът Монтесори е изключително популярен и днес. Индивидуалният подход към всяко дете, съобразяване с неговите темпове на развитие, интереси и способности са в основата на метода. От особена важност е създаването на подходяща обкръжаваща среда за педагогическо взаимодействие. „Помогни ми да го направя сам“ – е мотото на Мария Монтесори методиката. Учителите имат отговорната задача да бъдат партньори в игрите, да фасилитират процеса, да подпомагат с материалите за игра и да създадат „дисциплина в свободата“. Според Мария Монтесори „образованието не е нещо, което прави учителя, а това е природен процес, който се развива спонтанно в човешкото съществуване. Не се придобива чрез слушане на думи, а посредством преживяванията на детето в неговата среда. Задачата на учителя е не да говори, а да подготви и приготви поредица от мотивиращи детето дейности свързани с културата, в специална среда, създадена за децата.“ [1]

Първите три години от живота на човека, Монтесори нарича „божествен дар“. Причината е особения „тип на ума на детето“, който му позволява спонтанно и без усилия, да възприема и усвоява, всичко, което го заобикаля: език, култура, организационен ред, всякакви външни впечатления с помощта на всички сетива. Всичко това се попива лесно и непринудено като с гъба, затова го наричат и „попиващ ум“. За

съжаление по времето на Мария Монтесори практически не са правени изследвания на мозъка на детето. Но един век по-късно ние сме изумени: наблюдавайки децата, тя интуитивно е предугадила и обяснила много процеси, потвърдени от съвременната наука. Сега с изследване на мозъка се занимават научни институти и лаборатории в целия свят. Почти няма научно-практически Монтесори-конференции без доклади за нови открития по тази тема. Важно е откритието, че именно в тази възраст се създават връзките между невроните – клетките на главния мозък.

Създаденият от Мария Монтесори метод подготвя децата за реалния живот. А това изисква учителите използващи методиката да проявяват непрекъснато своята креативност и нестандартност за подкрепа на детското развитие чрез стимулиране на спонтанната детска игра. Учителят подготвя образователната среда в занималнята с материали, стимулиращи дейности от реалния живот под формата на игра. От голямо значение е творческият подход, за да се спази принципа на самостоятелното учене. Монтесори учителят е наблюдател и разпознаващ настроението и потребностите на детето, трябва да умее да променя игровата дейност според ситуацията, да допълва или коригира материалите. Това изисква проява на нестандартен подход и творчески решения. „Нестандартността се разглежда като ценен професионален ресурс на съвременния учител, който следва да бъде подкрепян и развиван с оглед предизвикване на нерутинна творческа изява в професионалната дейност.“ [2] Нестандартността не подлежи на развитие, а само на стимулиране – на развитие подлежат способностите за нестандартна изява, а не самата нестандартност. Това развитие може да се постигне чрез насърчаване, стимулиране, разгръщане на нестандартността. [3] Съвременен израз на идеите за стимулиране на нестандартността, вкл. в образователната практика, могат да се открият в различни интердисциплинарни методически подходи, които поставят акцент върху развиването на творческата, неординарна същност за човека с цел постигане на напредък в различни сфери. [4]

Такъв подход е методът Монтесори. Идеята за стимулиране на нестандартността на учителите се базира на методически модели или специфични учебни материали и игрови дейности, които обикновено се използват в Монтесори детските градини, а именно:

1. **Монтесори сензорни материали:** Тези материали са предназначени да помогнат децата да усъвършенстват сетивата си и да развият когнитивни умения. Те включват дейности като розовата кула, кафявото стълбище, цветните таблетки и цилиндричните блокове. Всеки материал се фокусира върху специфично сензорно качество и помага на децата да разграничават и класифицират различни стимули.
2. **Монтесори материали за практическия живот:** Практическите материали и дейности за живота са насочени към развиване на независимостта, фините и грубите двигателни умения и концентрацията на детето. Примерите включват наливане на вода, обличане на рамки, почистване и метене, упражнения за закопчаване и използване на прибори и др.
3. **Монтесори образователни материали:** Монтесори образователните дейности се фокусират върху насърчаването на любопитството и изследването на естествения свят. Материали като части на растение, животински пъзели, глобуси, флаш карти, книжки и други се използват за ангажиране на децата и подпомагат педагогическото взаимодействие.

4. **Монтесори художествени и музикални материали:** Художествените и музикални материали в Монтесори образованието насърчават себеизразяването и креативността. Децата могат да имат достъп до различни музикални инструменти и материали за рисуване и оцветяване, конструиране и др..

Специфичните материали, използвани в Монтесори детските градини, могат да варират в зависимост от възрастовата група на децата и индивидуалните предпочитания на учителя. За да се създаде подходящата образователна среда в традиционните детски занимални е необходимо търсенето на творчески решения и импровизация от страна на педагозите. Целта на потребностно-мотивационната среда е да предостави практически, самонасочени учебни преживявания, които подпомагат естественото развитие и любопитството на детето, което е активен участник в собственото си образование. Поддържането на нестандартното мислене на учителите върви ръка за ръка с насърчаването на креативността и изследователската дейност у децата, на които преподават. Когато учителите се насърчават да мислят извън стандарта, те могат по-добре да насочват и вдъхновяват своите възпитаници да правят същото. За стимулирането на нестандартното мислене и креативността на учителите в детската градина, от съществено значение е насърчаването на динамична и ангажираща учебна среда.

В разработката се представят най-общо примерни идеи за стимулиране на нестандартността на учителите и методически модел от игри и упражнения, апробиран в практиката, базиран на Монтесори метода.

Идеи за стимулиране на нестандартността на учителите:

1. За насърчаване и подкрепа на нестандартното мислене сред учителите е необходимо създаването на творческа атмосфера. Среда, в която учителите се чувстват комфортно да изразяват своите идеи без страх от осъждане, среда в която всяка идея е полезна и креативното мислене се цени.

Редовно споделяне на добри практики, иновативни подходи в образованието в предучилищна възраст, посещение на семинари, конференции, обучения и продължаващи квалификации, които се фокусират върху творчески методи и техники за преподаване.

2. Екипна работа на учителите. Срещи за групово планиране, на които да се генерират разнообразни идеи.
3. Работа с родители, сътрудничество с други детски градини и детски центрове.
4. Работа по проекти у нас и в чужбина.
5. Поемането на премерени рискове в методите на преподаване и изпробването на нови, нестандартни подходи.
6. Смесването на възрастови групи.
7. Организация на дневно педагогическо взаимодействие извън занималнята, използване на примери от реални ситуации, докосване до живата природа.
8. Даване и получаване на конструктивна обратна връзка с цел да се подпомогне прецизиране на нестандартните идеи.

9. Осигуряване на разнообразни образователни ресурси. Учителите е задължително да имат достъп до различни ресурси, като например книги, образователни играчки, арт консумативи и технологии, за да се подпомогнат творческите им начини на преподаване.
10. Учене чрез игра, наблюдавайки автентичната, свободна детска игра. Децата са най-добрите учители. Следвайки техните дейности, педагозите трябва да умеят да импровизират с игроподобни занимания за създаване на приятна и ефективна обучителна среда, която позволява изследване и творчество.
11. Нестандартните учители са любопитни, търсещи, задават въпроси провокиращи размисъл и изследват теми с децата, които стимулират любопитството и критичното мислене.
12. Поощряване на различните гледни точки и творчески подходи в преподаването от страна на колеги, ръководство, родители, институции, общественост.
13. Създаване на възможности за споделяне на успехите и неуспехите и предизвикателствата с колегите.
14. Отпразнуване на случаи на творческо преподаване и нестандартно мислене сред учителите. Признание на усилията им и споделяне на истории за успех, вдъхновявайки другите.

Примерни игри и упражнения

Примерни игри и упражнения за деца от предучилищна възраст насочени към организация на допълнителни дейности в детската градина, с които да се насърчат познанията им относно тяхната здравна култура и подготовка за получаване на умения за здравословен начин на живот. Реализацията на игрите и упражненията се осъществява в смесена възрастова група. Най-общо се класифицират в зависимост от областите на компетентност в рамковите изисквания за резултатите от обучението по здравно образование в предучилищна възраст. [5] и приложение № 2 към чл. 14, ал. 2, т. 2 по следния начин:

1. Област на компетентност „Психично здраве и личностно развитие“ Игри и упражнения за имитиране на действията на възрастните „Постилане на маса“, „Метене“, „Сгъване на дрехи“, Използване на щипки за дрехи“.
2. Област на компетентност „Лична хигиена“. Игри и упражнения за формиране на хигиенни умения и навици „Миене на ръцете“, „Издухване на нос“ и „Грижа за зъбите“.
3. Област на компетентност „Хранене“. Игри и упражнения за формиране на умения за здравословно хранене и умения от реалния живот „Рязане на банан“, „Плодова салатата“.
4. Област на компетентност „Физическо развитие и дееспособност“. Игри за формиране на психомоторни умения и равновесна устойчивост „Ходене по мост“ и Приложение №1 „Подвижни игри“.
5. Област на компетентност „Безопасност и първа помощ“. Играа за формиране на ред в занималнята „Всяко нещо на точното място.“

„Постилане на маса“

Следвайки предварително начертана диаграма децата се научават по правилен начина да подреждат нож, вилица, лъжица и чиния, като след всяка презентация учителя показва правилен начина на подреждане и прибиране на материала обратно на мястото му.

„Метене (използване на лопатка и четка)“

В това упражнение, децата свикват към реда в околната среда и се опиват да спазват реда чрез почистване. Учителят презентира на децата нужните материали: лопатка и четка, като обяснява и предназначението им, че те се използват за чистене на повърхността на масата. Показва как се почистват парченца хартия от повърхността на масата с четка и лопатка – изсипва парченца хартия върху масата, слага лопатката на ръба на масата и използва четката, за да ги събере. Децата се редуват, като повтарят упражнението.

„Сгъване на дрехи“

В следващото упражнения отново се въвежда темата за спазване на ред в околната среда, чрез сгъване на дрехи. Децата сядат в кръг на пода. Учителят разстила различни дрехи в редица пред тях и им показва как да ги сгъват по вид, след което моли децата да опитат.

„Използване на щипки за дрехи“

Последното упражнение от серията е за развиване на сензорни умения. Децата се научават как да използват щипки за дрехи. Това предоставя контрол над фината моторика и концентрацията. Учителят използва предварително изработен материал, представляващ кошница с канапени конци завързани от двете страни на кошницата, имитиращи простор. На децата се обяснява за какво служат щипките за дрехи и как се използват. Учителят отваря и затваря, като натиска и отпуска края на щипките с палеца и показалеца, след това защипва една от тях за конец. След това показва как се маха щипката от конца и я слага обратно при останалите.

„Грижа за зъбите“

Следващото упражнение от серията има за цел да развие хигиенните навици на децата. След кратка беседа, относно хигиенните навици и професията зъболекар се въвежда темата за грижа за зъбите. На децата се презентира правилен начин за измиване на зъби чрез предварително подготвен материал, илюстриращ уста със залепени бобови зърна, имитиращи човешки зъби. Задача на децата бе търпеливо да почистят изкуствените мръсотии по зъбите, като движат правилно четката за зъби. Децата имитират движения, наподобяващи миене на зъби и се опитват да почистят зъбите с помощта на четка.

„Издихване на нос“

Следват упражнения от серията за развиване на хигиенни навици – издихване на нос. Учителя обяснява на децата, че когато времето е студено, носът започва да тече и трябва да го поддържаме чист. С помощта на носни кърпи, кошче и предварително изработен материал, учителят показва как се отваря пакетчето с носните кърпички, как

се издухва нос и накрая изхвърля кърпичката в кошчето. Всички деца повтарят движението, след което се упражняват върху материала.

„Миене и сушене на ръце“

Отново следва упражнение за развиване на хигиенни навици, чрез миене и сушене на ръце. Децата се научават как да мият ръцете си, как да отвъртат кранчето, как да взема сапун и как да ги изсуши, като първо учителят презентира правилно заставане до мивката, слагане на ръцете под течаща вода, насапуниване и изсушаване. Необходимо е учителят да отдели време за всяко дете, като упражнението за миене на ръце се провежда в мократа зона.

„Рязане на банан“

В следващото упражнение децата се научават как да се използва нож. Започва с кратка беседа, относно здравословната храна и защо трябва да се храним здравословно, след което се преминава към презентацията. Упражнението представлява рязане на банан, като при това упражнение се набляга на хигиената, децата предварително измиват ръцете си преди да започнат работа. Учителят внимателно показва и реже банана на филийки, след което кани децата да опитат. Това упражнение развива координацията между очите и ръцете, фината моторика, концентрацията и независимостта.

„Ходене по мост“

Това упражнение от серията стимулира психомоторното развитие и физическата активност на децата. С приключването на утринната гимнастика, децата се подреждат в една колона и тръгват към друга зала с начертана линия по пода, във формата на елипса, достатъчно широка, за да позволи на детето да сложи стъпалото си удобно върху линията. Упражнението се нарича свободно ходене по линия и спомага за усъвършенстването на чувство за баланс у децата и да се подобри стойката им. Децата трябва да сложат краката си на линията, така че и петата и пръстите да са върху нея. По линията се пристъпва от пета към пръсти. Това изисква не само баланс, но и внимание, а упражнението задоволява детския инстинкт.

След всяко едно упражнение, представено по атрактивен начин от учителя като игра се прибират материалите и пособията на определените места. Развитието на двигателната координация, постуралният контрол, баланса осигуряват по-голяма независимост на движенията на децата. Чрез упражненията от реалния живот те се учат чрез практика и чрез игра да бъдат полезни на себе си, за приятелите си и да помагат възрастни. Усвояват ценни умения и навици още от най-ранна възраст.

Проведеният експеримент, процеса на формиране знания, умения и отношения за създаване на здравословен начина на живот чрез серия от упражнения от практическия живот по метода „Монтесори“ премина в три и етапа:

- Информационен- добиване на представа по отношение знания и умения в различните области на компетентност в здравното образование при децата и допълващата роля на родители и учители. Добиване на представа за самостоятелността на децата и доколко се прилагат възрастни усвоените в детската градина умения за самостоятелност, чрез работа с „Монтесори“ материали.

- Емоционално-оценъчен- преработване на приетата информация, формиране на убеждения, на ценностно отношение и позиция към здравето, на мотивация, на здравни потребности и интереси и здравно съзнание.
- Действено-практичен- изграждане на умения, навици и привычки за осъзнатост, координация, самостоятелност, здравословно поведение, за формиране на здравословен начин на живот като краен резултат на здравното образование.

В тази връзка, основна задача на учителите и родителите е да осигурят на децата си нужните грижи за постигане на перфектен баланс между свобода и ред за поддържане на психическото и физическото им здраве, а в детската градина, където силна роля изпълняват учителите, да се доразвива и подпомага здравната култура на всяко дете, чрез поощряване естественото любопитство на детето, подпомагайки му да прави собствени избори, за да придобие независимост и самочувствие. Необходимо е от най-ранна възраст да се запознае детето в семейната среда и в детската градина със здравословен начин на живот, да се формират уменията, нагласите и отношенията на детето за опазване на собственото си здраве.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Нестандартните игри и упражнения от практическия живот по метода „Монтесори“ с цел формиране на умения за здравословен начин на живот на децата са доказано ефективни. Ежедневното възпитаване на навици и умения съобразени с метода „Монтесори“, позволят на децата да имат:

- чувствителност към реда;
- навици за собственото си здраве и здравословен режим;
- представа за собственото си физическо и психическо състояние и физическа дееспособност;
- да добият умения и навици за здравословен начин на живот- хранене, хигиена, и физическа активност;
- да развият сензорните си умения и координацията.

За да се повиши здравната култура на децата, са нужни освен по-голяма информираност и компетентност на родителите, използването на нестандартни методически подходи и подходящи материали от страна на учителите. Методът „Монтесори“ ефективно стимулира нестандартността и креативността на учителите. Автономията на учителите, фокусирана върху индивидуалните нужди на децата и насърчаването на учебната активност и експериментирането е част от постигането на желания ефект.

Здравето и в частност здравословния начин на живот е най-добрата инвестиция в полза на човека и цялото общество!

Литература

- [1] М. Монтесори, Попивацият ум, София: Асеновци, 2017.
- [2] Н. Калоянова, „Изследване на нестандартността на учители чрез метода на психодрамата,“ *Образование и технологии*, Томове %1 от %2Vol.13 / Paper 22-8,, № issue 1, 2022.
- [3] М. Сотирова, Детската нестандартност, София: 9549038254, 2002.
- [4] Н. Калоянова, „Стимулиране на нестандартността в образованието чрез дизайн мислене,“ pp. 146-153, 2022.
- [5] МОН, „НАРЕДБА № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование,“ 2016. [Онлайн].

Източници

- [1] <https://www.montessori-gradina.com/>
- [2] <https://childhoodundertherainbow.wordpress.com>
- [3] www.montessori-bg.org
- [4] www.drebcho.bg
- [5] <https://liternet.bg/publish28/galina-winer/montesori/disciplina.htm>

Приложение

Тема: „Аз се грижа за моята хигиена”

1. Игра за внимание: „Тази сутрин аз измих моето...”

Деца днес ще проверим колко много знаете за спазването на чистотата, защото за да запазим своето здраве ние трябва постоянно да се грижим за нашата хигиена.

Правила:

Децата се разделят на три групи с броилка „Ръце, лице, коса”. Първа група са ръце, втора лице, а трета коса.

При сигнал:

- ☺ Тази сутрин аз измих своите ръце-децата изпълняват заедно с учителя различни имитиращи движения за измиване на ръце.

- ☺ Тази сутрин аз измих своето лице-децата изпълняват заедно с учителя различни имитиращи движения за измиване на лице.
- ☺ Тази сутрин аз измих своята коса-децата изпълняват заедно с учителя кръгови движения върху косата имитиращи измиване на коса.

2. Игра с лазене „Да премахнем всички микроби”

Мили деца, може ли да ми кажете кой е най-големият враг на здравето, от който трябва много да се пазим? Микробите разбира се! В тази игра вие ще трябва да съберете всички микроби и да защитите своето здраве.

Правила:

Децата са подредени в 3 колонки. Отбор ръце, лице и коса. При сигнал на учителя първите деца тръгват с лазене и взимат една топка, с вид на микроби (снимка 1), като след това я оставят в предварително поставения кош, връщат се обратно, ходейки и застават на последно място. Така всяко следващо дете взема по една топка, докато не свършат всички топци.

Фиг. 1. Цветни топци(микроби)

3. Игра със скачане: „Дай пет на сапуна за ръце”

Деца знаете, че за да ни са чисти ръцете трябва често да ги измиваме, а според вас кой е най-големия помощник при почистването на ръце? Точно така, сапунът. Течен или твърд, сапунът помага за премахването на бактериите по ръцете. В следващата игра всички ще почистим ръце! Готови ли сте?

Правила:

Пред трите отбора се поставят стойки високи малко повече от ръста на децата. На стойките се закачат илюстрации на течен сапун. Децата са подредени в три колонки и при сигнал на учителя първите деца от колонката тръгват да бягат. Когато стигнат до стойката “дават пет” на сапуна като подскочат, за да докоснат илюстрацията. След това заобикалят стойката и се връщат обратно като застават последни.

Игра за ходене: „Познай какво правя”

Днес покажете, че знаете доста за личната хигиена. В следващата игра ще трябва без да говорите да покажете хигиенни навици(движения), а другите деца трябва да познаят какво имитирате.

Правила:

Децата застават в кръг и с броилка се избира едно дете, което застава по средата. Детето прави движения, имитиращи измиване на части на тялото и първото дете, което познае застава по средата. Внимава се всички деца да участват в играта.

4. Успокоителна игра: „Разкажи ми какво обичаш”

Мили деца, дойде време да седнем и да чуем какво сме запомнили днес.

Организация:

Учителят и всички деца са седнали в кръг. Звучи тиха песен за фон. Започва се с първото дете отдясно на учителя. Той му подава малка топка и го кани да разкаже защо смята, че е важно да сме чисти. След това топката се подава на следващото дете, докато стигне отново до учителя.

За контакт с авторите:

доц. д-р Златка Димитрова

e-mail: dimitrova.zlatka@yahoo.com

Мелтем Хюсеин Емурла-Али

e-mail: meltembs@abv.bg